

FLAGA

BIULETYN POLSKIEGO TOWARZYSTWA WEKSYLOLOGICZNEGO

ISSN 1509-2429

Numer 12
grudzień
2000

POLSKIE FLAGI SAMORZĄDOWE (8)

W bieżącym numerze kontynuujemy prezentację flag samorządowych z trzema poziomymi pasami. Są to flagi z pasem środkowym węższym lub szerszym niż pozostałe, bądź inne wzory, które – w wersji podstawowej – występują bez herbu.

**FLAGI Z TRZEMA PASAMI
POZIOMYMI, W TYM
ŚRODKOWY WĘŻSZY (c.d.)**

CZĘSTOCHOWA

(woj. śląskie)

Weksylia gminne ustanowiono 25 czerwca 1992 r. Terminologia użyta w uchwale jest charakterystyczna dla lubelskiego oddziału PTH – stąd weksylium do użytku powszechnego zwane jest chorągwią, a jej „uroczysta odmiana” z herbem – flagą. Górny pas określono jako „biały (srebrny)”, środkowy, jako „żółty (złoty)”, a dolny jako błękitny. Proporcje 5:8.

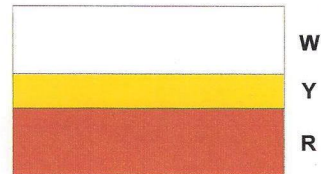
Z niesłychanie skomplikowanego opisu wielu wersji flagi gminnej, zawartego w uchwale rady z 30 września 1996 r., można wywnioskować, że podstawowym wzorem jest flaga, której górny pas jest srebrny, środkowy błękitny, a dolny złoty. Proporcje płata na rysunku będącym załącznikiem do uchwały wynoszą ok. 2:5. Autorem projektu jest p. M. Marciniak-Kożuchowski.

ŁĘCZNA

(woj. lubelskie)

Dnia 28 lutego 1996 r. Rada Miejska przyjęła uchwałę w sprawie znaków miasta. Podobnie jak w Częstochowie, autorem znaków był lubelski oddział PTH, stąd chorągiew z herbem staje się flagą czyli uroczystą odmianą chorągwi. Barwy określono, jako czarna, srebrna i czerwona. Proporcje płata – 5:8.

MOSINA

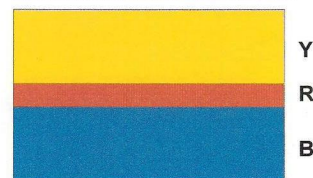
(woj. wielkopolskie)

Flaga, wybrana w drodze konkursu, została przyjęta przez Radę Miejską dnia 25 kwietnia 1996 r. Barwy flagi wywodzą się z herbu. Określone zostały, jako biały, żółty i czerwony. Proporcje płata 5:8, proporcja pasów 2:1:2. Projektantem flagi jest członek PTW, kol. Stanisław Grzesiek z Poznania.

LUBRZA

(gmina wiejska, woj. opolskie)

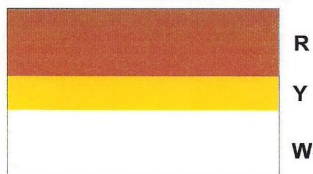

PŁOCK

(woj. mazowieckie)

Barwy Płocka zostały przyjęte 15 grudnia 1938 r. W uchwale zapisano: „Opierając się na barwach dawnego munduru wojewódzkie-

go, ustanowionego przez Sejm Polski w 1776 r. dla Województwa Płockiego Rada Miejska uchwala barwy miasta w kolorach żółto-niebieskim z czerwonym szlakiem pośrodku". W statucie z roku 1995 potwierdzono te barwy, ustalając, że szerokość pasa czerwonego wynosi 1/7 szerokości płata. Proporcje płata 5:8.

POLICE

(woj. zachodniopomorskie)

Chorągiew i flaga miasta, (zaprojektowane przez D. Dessauera z Oddziału Lubelskiego PTH) przyjęte zostały 24 marca 1994 r. Górny pas określony został jako czerwony, środkowy - złoty, dolny - srebrny. Flaga jest odmianą chorągwi z herbem na pasie górnym. Proporcje płata 5:8.

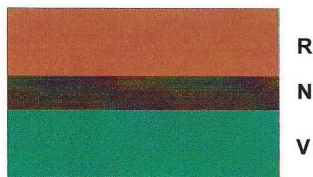

RADOMSKO

(woj. łódzkie)

Flagę miasta przyjęto 27 września 1996 r. Proporcje płata określono na 5:8, szerokość pasa środkowego na 1/5 szerokości płata a kolory zapisano, jako: „niebieski, żółty i czerwony”.

W załączniku graficznym barwy doprecyzowano: czerwień ognista RAL 3000, żółć kadmowa RAL1021, błękit nieba RAL 5015. Uchwalono także „Regulamin wywieszania flagi Radomska”. Barwy nawiązują do barw herbu.

WIERUSZÓW

(woj. łódzkie)

Flagę przyjęto 1 lutego 1995 r. Uchwała określa barwy, jako: „czerwona, czarna i zielona”. Proporcji płata i szerokości pasów nie określono liczbowo. Ze wzoru załączonego do uchwały można je odczytać, jako – odpowiednio: 5:8 oraz 2:1:2. Barwy jednoznacznie nawiązują do barw herbu.

ZGORZELEC

(woj. dolnośląskie)

Flagę Zgorzelca ustanowiono stosunkowo wcześniej, bo 22 września 1987 r. Barwy określono, jako: „niebieska, biała i żółta”. Proporcje płata: 5:8, proporcja szerokości pasów: 2:1:2. Autorem flagi był prof. Marian Haisig, który wywiódł jej barwy i wzór z herbu.

INNE FLAGI Z TRZEMA PASAMI POZIOMYMI

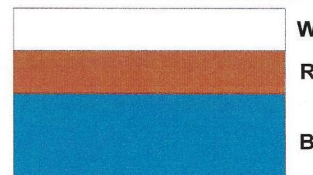

CYBINKA

(woj. lubuskie)

Flaga przyjęta uchwałą Rady 12 kwietnia 1991 r. Opisana w

uchwale jako „flaga narodowa biało-czerwona u góry z zielonym pasem”. Proporcje płata podano w statucie gminy jako 5:8, a w opisie do uchwały stwierdzono, że zielony pas „o szerokości 2/5 białego pola symbolizuje lesistość i rolniczy charakter gminy”.

ŚWIDNIK

(woj. lubelskie)

Symbole miasta ustanowione zostały 18 marca 1993 r na podstawie projektu Oddziału Lubelskiego PTH, stąd „tradycyjna” dla tych projektów definicja chorągwi i flagi. Chorągiew składa się z trzech pasów o proporcjach 1:1:2, o barwach: „srebrnej, czerwonej i błękitnej”, które nawiązują do barw herbu. Proporcje płata 5:8.

WĄBRZEŻNO

(woj. kujawsko-pomorskie)

Flagę przyjęto Oświadczeniem Rady Miejskiej z dnia 18 września 1996 r. Barwy: „niebieska, żółta i czarna” wywodzą się z herbu miasta, a proporcje ich szerokości 4:1:1. Nie określa się proporcji płata.

WARSZAWA-URSYNÓW

(woj. mazowieckie)

Flagę tej „gminy warszawskiej” omówiono w niniejszym numerze w artykule „Flagi w Warszawie”.

Jacek Skorupski

Dziennik Rozkazów Wojskowych, Nr 36 z dnia 5 października 1920 r.
Gazette of Military Orders, Nr 36 of 5 X 1920.

D. I 56206. 8936. Jazda.

843.

Proporzcyk 7 pułku Strzelców Konnych.

W uzupełnieniu rozkazu (Dz. R. W. № 27 § 6°) o przywróceniu barwnych proporzcyków w kawalerji zatwierdzam proporzcyk dla 7 pułku Strzelców Konnych: Oliwkowo—biały z paskiem żółtym wzdłuż środka.
(Patrz załącznik № 4).

Dnia 7 września 1920 r.

The order confirms the lance pennon of the 7th regiment of Mounted Riflemen.

Dziennik Rozkazów Wojskowych, Nr 39 z dnia 26 października 1920 r.
Gazette of Military Orders, Nr 39 of 26 X 1920.

B. P. I. 3506.20.

773.

Proporzcyk 19 p. uł.

W uzupełnieniu rozkazu L. I. W. T. 33 K. U. (Dz. R. Nr. 27 par. 636) zatwierdzam proporzcyk 19 pułku ułanów. Skrzydła granatowe z białym kątem (jak wzór).

Dnia 19 września 1920 r.

The order confirms the lance pennon of the 19th regiment of Uhlans.

Dziennik Rozkazów Wojskowych, Nr 50 z dnia 31 grudnia 1920 r.
Gazette of Military Orders, Nr 50 of 31 XII 1920.

B. P. 5331. 20. I.

1029.

Składanie trofeów i pamiątek w Muzeum Wojska.

W myśl Dekretu Naczelnego Wodza Nr. 396 z dn. 22 kwietnia 1920 r. (Dz. Rozk. Nr. 15.20), o powołaniu do życia Muzeum Wojska nakazuje:

1. Wszelkie trofea wojenne, mające charakter pamiątkowy, w szczególności zaś nieprzyjacielskie chorągwie, sztandary i inne znaki wojskowe, które znajdują się w posiadaniu oddziałów własnych lub przechowywane są przez poszczególne osoby wojskowe, niezwłocznie należy odesłać pod odpowiedzialnością dowódców pułków i równorzędnych oddziałów i zakładowo osobnymi kurjerami do Muzeum Wojska, Warszawa, Podwale 15, na ręce dyrektora Gembarszewskiego.

2. Tamże należy składać: chorągwie, sztandary, proporce i inne znaki oddziałów własnych w razie rozwiązania tych oddziałów, wzgl. w razie zastąpienia ich chorągwiami lub sztandarami Ustawą przewidzianymi.

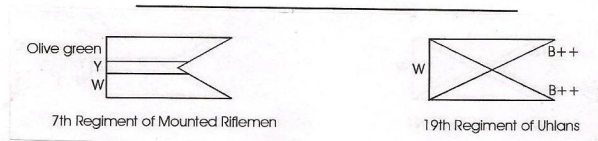
3. B. Dowódcy pułków i równorzędnych oddziałów polskich z czasów wojny światowej dołożą starań, ażeby w Muzeum Wojska znalazły się okazy ubioru, odznak, godeł, uzbrojenia, pozwalające wiernie odtworzyć wygląd oficera i szeregowego poszczególnych formacji, z których powstało nasze wojsko.

Tyczy się to również wojsk wielkopolskich i byłej armji gen. Hallera.

4. Składane w Muzeum Wojska trofea i pamiątki należy zaopatrywać zawsze w dokładny opis ich pochodzenia.

Licząc na to, że najszerszy ogół żołnierzy polskich zapraśnie przyczynić się do wzbogacenia świątyni sławy oręża polskiego i ze wspólnym ich wysiłkiem rozwinię się w niej wspólnie dzieła naszych walk wyzwoleniczych 1914—1918 i wojny polskiej 1918—1920 r.

The order requires military units and individuals to deposit all trophies (among them military colours) in the newly created Military Museum in Warsaw. It also requires that old colours as well as colours of disbanded units will be deposited in the same museum.

Dziennik Rozkazów Wojskowych, Nr 11 z dnia 1 maja 1928 r.
Gazette of Military Orders, Nr 11 of 1 V 1928.

B. Og. Org. 1526 I Org. **129.**

Godła państwowe w wojsku.

W związku z rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 13 grudnia 1927 r. o godłach i barwach państwowych (Dz. Ust. R. P. Nr 115 poz. 980) — postanawiam:

1. Orły państwowe na chorągwiach, sztandarach i flagach, na orderach, na odznaczeniach, oznakach pułkowych, szkolnych i pamiątkowych, zatwierdzonych przed dniem 28 marca 1928 r., t. j. przed dniem wejścia w życie rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej o godłach i barwach państwowych, pozostaną w kształcie dotychczasowym; powstające już po dniu 28 marca 1928 r., t. j. już po wejściu w życie powyższego rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej, chorągwie, sztandary, oznaki i t. d. winny mieć orły państwowe według nowego wzoru (patrz załącznik Nr 1).

2. Dotychczasowe wizerunki orłów na budynkach i sprzętach wojskowych mają być zmienione na orły nowego wzoru, w terminie do dnia 28 marca 1930 r.

3. Na guzikach mundurowych (Dz. Rozk. Nr 10/27 poz. 85 i Nr 31/27 poz. 375) wprowadzam orzełki nowego wzoru; guziki mundurowe z orzełkami dotychczasowego rysunku (Dz. Rozk. Nr 10/27 i Nr 31/27) zezwalam donosić do 28 marca 1930 r. Nowe mundury i płaszcze należy zaopatrywać w guziki z wizerunkiem orła nowego wzoru.

4. Orzełki na czapkach wojska, orzełki na kołnierzach generałów i oficerów S. G., orły na kołnierzach oficerów i szeregowych w 63, 64 i 65 pułku piechoty, oraz orły umieszczane na drzewcach chorągwi i sztandarów, jako symbole i specjalne znaki wojskowo-historyczne i ornamentacyjne, pozostaną w swoim dotychczasowym kształcie.

Na załączniku Nr 1 jest oficjalny wzór herbu znany z załącznika do Rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 13 grudnia 1927 r.

The order requires the use of the new model of the state eagle (decreed on 13 XII 1927) on flags, colours, decorations, badges and buttons made after 28 March 1928.

Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej, Nr 73 z dnia 26 października 1929.
Government Gazette of the Republic of Poland, Nr 37 of 26 X 1929.

550.

ROZPORZĄDZENIE RADY MINISTRÓW

z dnia 23 września 1929 r.

o ustaleniu godła Ministerstwa Robót Publicznych dla statków państwowego zarządu rzecznoego.

Na podstawie art. 13 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 13 grudnia 1927 r. o godłach i barwach państwowych oraz o oznakach, chorągwiach i pieczęciach (Dz. U. R. P. Nr. 115, poz. 980) zarządza się co następuje:

§ 1. Jako godło Ministerstwa Robót Publicznych, mające być umieszczane na białych flagach statków państwowego zarządu rzecznoego, ustanawia się dwie skrzyżowane kotwice dwuramiennie koloru ciemno-niebieskiego, łapami do góry, według załączonego wzoru.

§ 2. Wykonanie niniejszego rozporządzenia porucza się Ministrowi Robót Publicznych.

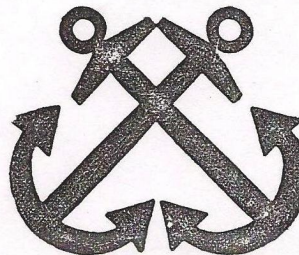
§ 3. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

W czasie przejściowym, do dnia 29 marca 1930 r. urzędy państwowego zarządu rzecznoego mogą używać dotychczasowych godła (znaków).

Prezes Rady Ministrów: *Switalski*

Minister Robót Publicznych: *Moraczewski*

Załącznik do rozp. Rady Ministrów z dn. 23 września 1929 r. (poz. 550).

This ordinance of the Council of Ministers establishes the badge of the Ministry of Public Works, which should be placed on a white flag used by vessels of the National Rivers' Administration.

Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej, Nr 17 z dnia 13 marca 1930 r.
Government Gazette of the Republic of Poland, Nr 17 of 13 III 1930.

128.

ROZPORZĄDZENIE PREZYDENTA RZECZYPOSPOLITEJ

z dnia 24 lutego 1930 r.

w sprawie wymiarów i sposobu umieszczania bandery i flagi na statkach i łodziach państwowego zarządu rzecznych.

Na podstawie art. 24 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 13 grudnia 1927 r. o godłach i barwach państwowych, oraz o oznakach, chorągwiach i pieczęciach (Dz. U. R. P. Nr. 115, poz. 980) zarządzam co następuje:

§ 1. Wymiary bandery dla statków i łodzi państwowego zarządu rzecznych powinny wynosić:

- a) dla łodzi wiosłowych — bok pionowy 50 cm, poziomy — 80 cm;
- b) dla statków i łodzi o pojemności poniżej 50 tonn, z wyjątkiem łodzi wiosłowych (motorówki, domki pływające, galary, krypy i t. p.), — bok pionowy — 75 cm, poziomy — 120 cm;
- c) dla statków i łodzi z własnym popędem mechanicznym o pojemności od 50 do 200 tonn włącznie, dla statków i łodzi bez własnego popędu mechanicznego o pojemności powyżej 50 tonn, oraz dla mniejszych pogłębiarek i przystani pływających — bok pionowy 125 cm, poziomy — 200 cm;
- d) dla statków i łodzi z własnym popędem mechanicznym o pojemności powyżej 200 tonn, większych pogłębiarek i przystani pływających — bok pionowy — 200 cm, poziomy — 320 cm.

§ 2. Wymiary białej flagi dla statków i łodzi państwowego zarządu rzecznych powinny wynosić:

- a) dla łodzi wiosłowych — bok pionowy — 50 cm, poziomy — 100 cm;
- b) dla statków i łodzi o pojemności poniżej 50 tonn, z wyjątkiem łodzi wiosłowych (motorówki, domki pływające, galary, krypy i t. p.), — bok pionowy — 75 cm, poziomy — 150 cm;
- c) dla statków i łodzi z własnym popędem mechanicznym o pojemności od 50 do 200 tonn włącznie, dla statków i łodzi bez własnego popędu mechanicznego o pojemności powyżej 50 tonn oraz dla mniejszych pogłębiarek i przystani pływających — bok pionowy — 100 cm, poziomy — 200 cm;
- d) dla statków i łodzi z własnym popędem mechanicznym o pojemności powyżej 200 tonn, większych pogłębiarek i przystani pływających — bok pionowy 150 cm, poziomy — 300 cm.

§ 3. Godło Ministerstwa Robót Publicznych umieszcza się w środku białej flagi.

Wysokość godła powinna wynosić około 0,4 szerokości flagi.

§ 4. Banderę należy wywieszać na rufie statku (łodzi), flagę zaś na maszcie. Jeżeli bandera nie

może być wywieszona na rufie, należy ją wywieszać na maszcie, flagę zaś w tym wypadku wywieszać na dziobie statku.

§ 5. Wykonanie niniejszego rozporządzenia porucza się Ministrowi Robót Publicznych.

§ 6. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

W czasie przejściowym do dnia 29 marca 1930 r. urzędy państwowego zarządu rzecznych mogą używać dotychczasowych oznak, t. j. używać tylko bandery według wzoru i wymiarów, ustalonych rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 14 grudnia 1920 r. (Dz. U. R. P. z 1921 r. Nr. 10, poz. 55).

Prezydent Rzeczypospolitej: *I. Mościcki*

Prezes Rady Ministrów: *K. Bartel*

Minister Robót Publicznych: *Matakiewicz*

129.

ROZPORZĄDZENIE PREZYDENTA RZECZYPOSPOLITEJ

z dnia 1 marca 1930 r.

w sprawie flag i innych znaków wojskowych.

Na podstawie art. 11 i 24 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 13 grudnia 1927 r. o godłach i barwach państwowych oraz o oznakach, chorągwiach i pieczęciach (Dz. U. R. P. Nr. 115, poz. 980) postanawiam co następuje:

§ 1. Flagą wojskowych portów lotniczych jest płachta o barwach państwowych długości 210 cm, szerokości 100 cm, z wcięciem trójkątnym głębokim na 50 cm od strony przeciwległej do drzewca. Na pasie białym w odległości 10 cm od drzewca umieszczona jest szachownica lotnicza wymiarów 40 × 40 cm, a w dalszym ciągu w odległości 10 cm od krawędzi szachownicy umieszczony jest herb państwowy wymiarów 33 × 40 cm.

Szachownica lotnicza jest to kwadrat, podzielony na cztery równe pola, z których lewe górne i prawe dolne są barwy czerwonej z obwódką białą, lewe dolne zaś i prawe górne barwy białej z obwódką czerwoną. Stosunek obwódek do pola wynosi 1 : 5.

Podnoszenie i opuszczanie flagi unormuje Minister Spraw Wojskowych specjalnym regulaminem.

§ 2. Znakiem wojskowych samolotów jest szachownica (§ 1 ust. 2). Szachownice są umieszczone na końcach skrzydeł, a mianowicie na jednopłatowcach dwie szachownice na płaszczyźnie górnej i dwie na płaszczyźnie dolnej, na dwu i półtorapłatowcach zaś — dwie na płaszczyźnie górnej górnego płata i dwie na płaszczyźnie dolnej dolnego płata. Ponadto umieszczone są szachownice po jednej na każdej stronie steru kierunkowego.

Wymiary szachownic, wymienionych w niniejszym paragrafie, ustala dla każdego typu samolotu Minister Spraw Wojskowych.

§ 3. Znakiem wojskowych balonów są szachownice lotnicze (§ 1 ust. 2) o rozmiarach 100 × 100 cm tudzież flagi balonowe.

Szachownice lotnicze są umieszczone:

a) u balonów obserwacyjnych — na bokach pod rozrywaczem i na wierzchu balonu za rozrywaczem;

b) u balonów zaporowych — na bokach balonu; c) u balonów kulistych — koło apendyksu.

Flagę balonową stanowi płachta o barwach państwowych, bez wcięcia trójkątnego, z naszytem pośrodku jej długości godłem wojsk balonowych. Rozmiary płachty wynoszą 200 × 70 cm. Do jednego z krótszych boków płachty jest wszyta linka kopnopna, zakończona dwiema pętlami, służącymi do umocowania flagi.

Flagę balonową zawieszają się u osprzętu linowego na każdym balonie wzlatującym.

§ 4. Flagą wojskowych statków żeglugi śródlądowej i wojskowej służby żeglugi śródlądowej jest płachta o barwach państwowych długości 125 cm, szerokości 50 cm, z wcięciem trójkątnym głębokim

na 50 cm od strony przeciwległej do drzewca. W odległości 10 cm od drzewca umieszczona jest owalna tarcza wysokości 35 cm, szerokości 22 cm barwy czerwonej, a na niej dwie skrzyżowane kotwice barwy białej.

§ 5. Wszelkie inne znaki wojskowe, odnoszące się ściśle do życia wewnętrznego oddziałów wojskowych, ustala w miarę potrzeby Minister Spraw Wojskowych.

§ 6. Wykonanie niniejszego rozporządzenia porucza się Ministrowi Spraw Wojskowych.

Minister Spraw Wojskowych oznaczy również termin, od którego dotychczas używane znaki mają być zastąpione nowymi, określonymi w niniejszym rozporządzeniu.

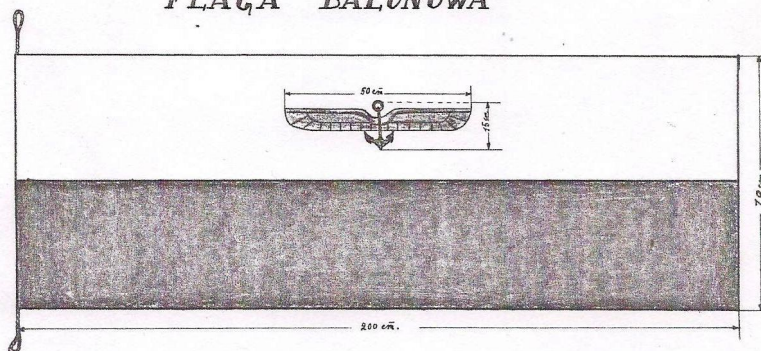
§ 7. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Prezydent Rzeczypospolitej: *I. Mościcki*
Prezes Rady Ministrów: *K. Bartel*
Minister Spraw Wojskowych: *J. Piłsudski*

The first (Nr 128) of two ordinances of the President of Poland establishes exact design (white flag with two dark blue crossed anchors in the centre) and dimensions (proportions 1:2, height of the emblem 2/5 of the flag's width) of the National River's Administration flag.

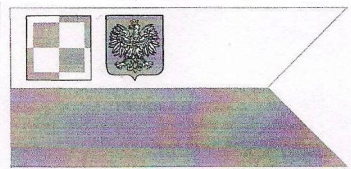
The second ordinance (Nr 129) establishes the flag of the military airports, flag of military balloons, and flag of military vessels on inland waters (see illustrations below).

FLAGA BALONOWA

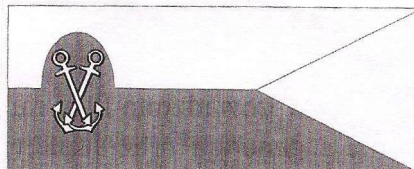

FLAGĘ BALONOWĄ ZAWIESZĄ SIĘ U OSPRZĘTU LINOWEGO NA KAŻDYM BALONIE WZLATUJĄCYM.

Flag of military balloons (white and red, yellow wings, grey anchor).

Flag of military airports.
(dark areas are red).

Flag of military vessels on inland waters
(dark areas are red).

629.

**ROZPORZĄDZENIE
PREZYDENTA RZECZYPOSPOLITEJ**

z dnia 24 listopada 1930 r.

w sprawie zmiany rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 13 grudnia 1927 r. o godłach i barwach państwowych oraz o oznakach, chorągwiach i pieczęciach.

Na podstawie art. 44 ust. 5 Konstytucji postanawiam co następuje:

Art. 1. Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 13 grudnia 1927 r. o godłach i barwach państwowych oraz o oznakach, chorągwiach i pieczęciach (Dz. U. R. P. Nr. 115, poz. 980) ulega następującym zmianom:

1) Art. 4 otrzymuje następujące brzmienie: „Dla władz i urzędów samorządu terytorjalnego ustanawia się oznaki, złożone z herbu państwowego, z herbu województwa, do którego należą, i z napisu, odpowiadającego ich nazwie. Dla zakładów, instytucji i przedsiębiorstw samorządu terytorjalnego ustanawia się oznaki, złożone z herbu województwa, do którego należą, i z napisu, odpowiadającego ich nazwie.

Związki samorządu terytorjalnego mogą w oznakach swych władz i urzędów oraz zakładów, instytucji i przedsiębiorstw w miejscu przewidzianem dla herbu wojewódzkiego, umieścić swój własny herb, nadany względnie zatwierdzony w myśl przepisu ustępu następnego. W drodze wyjątku Minister Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrem Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego może zezwolić miastom, posiadającym herby historycznie uzasadnione, na używanie w swych oznakach zamiast herbu państwowego i herbu wojewódzkiego (miejskiego) wyłącznie herbu miejskiego.

Miastom, odznaczonym orderem, oraz województwom nadaje herby, względnie zatwierdza je Prezydent Rzeczypospolitej na wniosek Prezesa Rady Ministrów, przedstawiony w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych i Ministrem Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego. Poza ten herby związków samorządu terytorjalnego zatwierdza względnie nadaje według swobodnego uznania Minister Spraw Wewnętrznych po porozumieniu się z Ministrem Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego na wniosek organu zarządzającego i organu stanowiącego odnośnego związku samorządu terytorjalnego.

Prezydenci i burmistrzowie miast, naczelnicy gmin wiejskich, sołtysi oraz w razie powzięcia odpowiedniej uchwały przez organ stanowiący związku samorządowego, zatwierdzonej przez władzę nadzorczą, inne organa związków samorządowych mogą przy wykonywaniu czynności służbowych i przy wystąpieniach reprezentacyjnych nosić specjalne oznaki, ustanowione przez Ministra Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrem Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

Prezydenci oraz burmistrzowie miast będą mogli nadal używać dotychczas przez nich używanych oznak innego rodzaju, o ile uzyskają na to zezwolenie państwowej władzy nadzorczej.

Oznaki dla związków samorządu gospodarczego i zawodowego oraz innych instytucji prawno-publicznych zatwierdza właściwy minister w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych”.

2) Art. 5 otrzymuje następujące brzmienie: „Flagą państwową jest płachta o barwach państwowych.

Władze, urzędy i instytucje państwowe zagranicą używają flagi państwowej z herbem państwowym w środku białego pasa. Wysokość herbu państwowego w stosunku do szerokości flagi wynosi 2:5”.

3) Art. 12 uzupełnia się trzecim ustępem o następującym brzmieniu:

„Statki handlowe morskie, przewożące pocztę, wywieszają na przednim maszcie polski znak pocztowy, mianowicie płachtę o barwach państwowych w kształcie trójkąta równoramiennego, na której w środku umieszczona jest trąbka pocztowa, przecięta strzałką błyskawicy, w kolorze żółtym. Stosunek podstawy trójkąta do jego wysokości wynosi 1:1½”.

4) W art. 14 skreśla się wyraz „chorągwi”.

5) Po art. 14 zamieszcza się art. 14a o następującym brzmieniu:

„W miastach posiadających w chwili w jstia w życie niniejszego rozporządzenia własną flagę miejską, używanie tych flag będzie nadal dopuszczalne po uzyskaniu na to zgody państwowej władzy nadzorczej, która decyduje według swobodnego uznania”.

6) Art. 19 otrzymuje następujące brzmienie:

„Pieczęcią urzędową władz i urzędów oraz zakładów, instytucji i przedsiębiorstw samorządu terytorjalnego jest pieczęć owana z dłuższą osą owalu pionową.

W pieczęciach urzędowych władz i urzędów samorządowych znajduje się orzeł państwowy oraz pod nim napis, odpowiadający nazwie danej władzy względnie urzędu.

W pieczęciach zakładów, instytucji i przedsiębiorstw samorządu terytorjalnego znajduje się herb województwa, do którego należą, oraz pod herbem napis, odpowiadający nazwie danego zakładu, instytucji lub przedsiębiorstwa.

Związki samorządu terytorjalnego mogą w pieczęciach swych zakładów, instytucji i przedsiębiorstw w miejscu przewidzianem dla herbu wojewódzkiego, umieścić swój własny herb, nadany względnie zatwierdzony w myśl przepisów art. 4 ust. 3. Miastom, posiadającym herby historycznie uzasadnione, Minister Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrem Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego może w drodze wyjątku zezwolić na używanie w pieczęciach władz i urzędów miejskich zamiast orła państwowego herbu miejskiego.

Pieczęcie dla związków samorządu gospodarczego i zawodowego oraz innych instytucji prawno-publicznych zatwierdza właściwy minister w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych.

7) Art. 20 uchyla się.

8) W art. 21 ust. 1 po słowach: „bandery handlowej morskiej” wstawia się słowa „polskiego znaku pocztowego”.

W art. 21 ust. 2 dodaje się nowe zdanie o następującym brzmieniu:

„Właściwi ministrowie władni będą swoje uprawnienia, wynikające z niniejszego artykułu przekazywać w całości lub części podległym sobie władzom”.

9) W art. 22 ust. 1 użyty pierwszy raz wyraz: „albo” zastępuje się przecinkiem, po wyrazach: „znaków wojskowych” wstawia się wyrazy: „herbów wojewódzkich i herbów miejskich”, a po słowach: „Rzeczypospolitej Polskiej” wstawia się wyrazy: „względnie odnośnie władzy”.

W tymże samym artykule, w ustępie 2 po wyrazach: „orła państwowego” wstawia się wyrazy: „herbu wojewódzkiego, herbu miejskiego”.

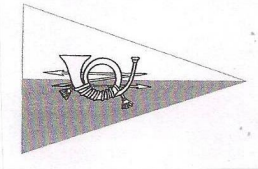
10) Czas przejściowy, określony w art. 26 ust. 4, przedłuża się do dnia 1 kwietnia 1933 roku.

Art. 2. Wykonanie niniejszego rozporządzenia porucza się Prezesowi Rady Ministrów i wszystkim ministrom we właściwym każdemu z nich zakresie działania.

Art. 3. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Prezydent Rzeczypospolitej: *I. Mościcki*
Prezes Rady Ministrów i Minister
Spraw Wojskowych: *J. Piłsudski*
Minister: *J. Beck*
Minister Spraw Wewnętrznych: *Sławoj Składkowski*
Minister Spraw Zagranicznych: *August Zaleski*
Kierownik Ministerstwa Skarbu: *Ignacy Matuszewski*
Minister Sprawiedliwości: *St. Czar*
Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego:
St. Czerwiński
Minister Rolnictwa: *Leon J. Polczyński*
Minister Przemysłu i Handlu: *E. Kwiatkowski*
Minister Komunikacji: *Kühn*
Minister Robót Publicznych: *Motakiewicz*
Minister Pracy i Opieki Społecznej: *A. Prystor*
Minister Reform Rolnych: *Witold Staniawicz*
Minister Poczty i Telegrafów: *Boerner*

This ordinance of the President of Poland deals with the changes and additions to the presidential decree of 13 December 1927 (see „flaga” Nr 9-10). Among others it says that the cities will have the right to use their flags only if they get the permission from the state authorities. The ordinance establishes also special flag for vessels carrying mail. (illustrated below, white-red with yellow emblem).

Dziennik Rozkazów, Nr 3 z dnia 17 lutego 1932 r.
Gazette of Military Orders, Nr 3 of 17 II 1932.

27.

B. Og. Org. 1500—20 Org.

W wykonaniu § 1 rozporządzenia Prezydenta Rzplitej z dn. 1 marca 1930 r. w sprawie flag i innych znaków wojskowych (Dz. U. R. P. Nr 17/30 poz. 129) zatwierdzam i ogłaszam regulamin podnoszenia i opuszczania flagi wojskowych portów lotniczych.

Regulamin podnoszenia i opuszczania flagi wojskowych portów lotniczych.

§ 1. Flagą wojskowych portów lotniczych jest płachta o barwach państwowych długości 210 cm., szerokości 100 cm., z wcięciem trójkątnym głębokości na 50 cm. od strony przeciwległej do drzewca. Na pasie białym w odległości 10 cm. od drzewca jest umieszczona szachownica lotnicza wymiarów 40 × 40 cm., a w dalszym ciągu w odległości 10 cm. od krawędzi szachownicy jest umieszczony herb państwowy wymiarów 33 × 40 cm. (wzór patrz strona 27).

Szachownica lotnicza jest to kwadrat, podzielony na 4 równe pola, z których lewe górne i prawe dolne są barwy czerwonej z obwódką białą lewe dolne zaś i prawe górne barwy białej z obwódką czerwoną. Stosunek obwódek do pola wynosi 1:5.

§ 2. Prawo do flagi wojskowych portów lotniczych przysługuje formacjom aeronautycznym — posiadającym organizacyjnie pododdziały portowe.

§ 3. Podnoszenie flagi odbywa się na terenie pododdziału portowego w miejscu, wyznaczonym przez dowódcę formacji.

§ 4. Flagę podnosi się na maszt białoczerwony. Maszt powinien posiadać urządzenie do wciągania i opuszczania flagi. Wysokość masztu 10 mtr.

§ 5. Podnoszenie i opuszczanie flagi odbywa się codziennie, z wyjątkiem niedziel i świąt w godzinach:

latem: podnoszenie o godz. 7-ej, opuszczanie o godz. 17-ej,

zimą: podnoszenie o godz. 8-ej, opuszczanie o godz. 16-ej.

Podnoszenie i opuszczanie flagi nie wpływa na faktyczne otwarcie lub zamknięcie startu.

§ 6. W wypadkach oficjalnej wizyty przedstawicieli państw obcych w formacji aeronautycznej, na czas pobytu gości, podnosi się flagę obcego państwa, poniżej flagi wojskowego portu lotniczego.

W wypadku jednoczesnej wizyty przedstawicieli kilku państw obcych podnosi się na maszt tylko flagę wojskowego portu lotniczego.

W czasie uroczystości ogólnopństwowych obowiązują przepisy o wywieszeniu flag o barwach narodowych.

§ 7. Flagę wojskowego portu lotniczego, gdy nie znajduje się na maszcie, przechowuje się w pokoju oficera służbowego.

§ 8. Podnoszenie flagi odbywa się w sposób następujący:

O godzinie, wymienionej w § 5 przybywa przed maszt poczet złożony z oficera służbowego, podoficera służbowego niosącego flagę i trębacza. Poczet ustawia się w odległości 3 kroków przed masztem zwrócony frontem do masztu. Oficer służbowy występuje krok wprzód z jednoczesnym zwrotem w lewo i podaje komendę: „baczność”, na którą trębacz gra sygnał „baczność” (zapowiedź ceremoniału).

Po odegraniu sygnału, oficer służbowy rozkazuje: „założyć flagę”. Podoficer służbowy podchodzi do masztu i zakłada flagę na przyrząd wciągający. Po ukończeniu tej czynności i ujęciu linki wciągającej, podoficer służbowy melduje: „gotów”. Wówczas oficer służbowy komenderuje: „flaga na maszcie”, poczem podoficer służbowy szybko wciąga flagę na szczyt masztu. W tym czasie trębacz gra trzykrotnie sygnał „baczność”. Oficer służbowy po wydaniu ostatniej komendy wraca na swoje miejsce i salutuje. Podoficer służbowy po zaciągnięciu flagi na szczyt masztu i umocowaniu linki wciągającej staje w postawie zasadniczej.

Oficer służbowy wydaje podoficerowi służbowemu rozkaz: „Wstąpić”. Na ten rozkaz trębacz gra sygnał „odtrąbiono”, podoficer służbowy wraca na swe poprzednie miejsce obok trębacza. Oficer służbowy podaje komendę: „baczność, kierunek — wartownia, poczet — marsz” i odprowadza poczet do wartowni.

§ 9. Opuszczanie flagi odbywa się w sposób podany dla podniesienia flagi z następującą zmianą: oficer służbowy zamiast rozkazu: „założyć flagę” rozkazuje: „odbezpieczyć”, zamiast komendy: „flaga na maszcie” daje komendę: „flagę zdjąć”. Po zajęciu przez podoficera służbo-

wego właściwego miejsca w poczcie, oficer służbowy podaje komendę: „baczność, kierunek — wartownia, poczet — marsz” i odprowadza flagę do miejsca przeznaczonego na jej przechowanie (§ 7 regulaminu).

§ 10. Oddziały zwarte, znajdujące się w pobliżu miejsca dokonywania podnoszenia lub opuszczania flagi, na sygnał „baczność” przyjmują podstawę zasadniczą na komendę swych dowódców. Oddziały z bronią — prezentują broń. Front oddziałów w kierunku masztu.

Osoby wojskowe, znajdujące się poza oddziałami, a będące w pobliżu masztu, salutują.

§ 11. W wypadku, gdy lotnik danej formacji zginie śmiercią lotnika, na znak żałoby opuszcza się flagę do połowy masztu na czas od chwili śmierci do końca dnia i w dniu pogrzebu — na czas pogrzebu.

Ceremoniał żałobnego opuszczania flagi ustala się następująco:

a) gdy flaga jest podniesiona:

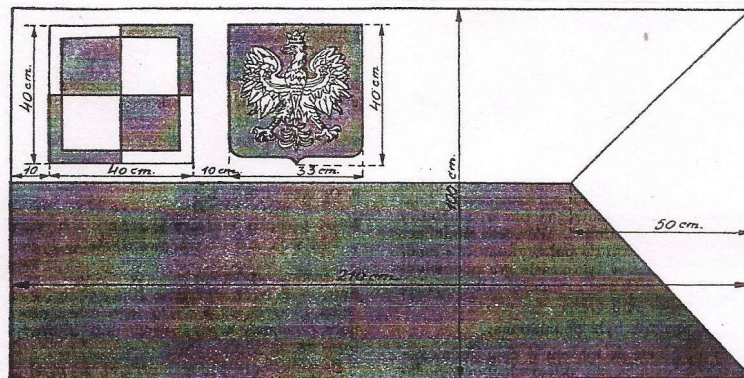
Poczet złożony z oficera służbowego, podoficera służbowego i trębacza udaje się do masztu, gdzie ustawia się w sposób przewidziany dla podniesienia flagi. Po odegraniu przez trębacza zapowiedzi ceremoniału i odbezpieczeniu linki przez podoficera służbowego, oficer służbowy podaje komendę: „żałoba”. Wówczas podoficer opuszcza flagę powoli do połowy masztu i umocowuje ją. Trębacz w tym czasie gra odpowiedni sygnał żałoby. Dalsze czynności odbywają się analogicznie, jak w § 8;

b) gdy flaga nie była podniesiona:

Poczet udaje się do masztu w celu podniesienia flagi. Po podniesieniu oficer służbowy podaje komendę: „żałoba”. Trębacz gra odpowiedni sygnał, a podoficer służbowy opuszcza flagę do połowy masztu.

§ 12. Flagi wojskowych portów lotniczych zakupują formacje aeronautyczne z ryczałtu kwaterunkowego.

Regulamin niniejszy wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Flaga wojsk. portów lotn.

This order describes in detail flag of military airports, as well as its etiquette and use. It was effective on 17 February 1932.

FLAGI W WARSZAWIE

Flagi miejskie w Polsce odzity, a gminne (wiejskie) powstały po odrodzeniu samorządu terytorialnego w 1990 r. Flagę Warszawy spotyka się w mieście coraz częściej. Powiewa ona stale na siedzibie władz miasta, towarzyszy często licznym miejskim uroczystościom. Ale od kilku lat zupełnie nowe flagi pojawiają się w wielu miejscach miasta. To flagi tak zwanych gmin warszawskich, na które miasto stołeczne w swym skomplikowanym i kuriozalnym ustroju administracyjnym zostało podzielone w roku 1994. Nowe flagi licznie występują także w miastach i gminach okalających Warszawę, które do niedawna wchodziły w skład „województwa stołecznego warszawskiego”.

Flaga

miasta stołecznego Warszawy

Powstała 1 sierpnia 1914 r. Komitet Obywatelski m. st. Warszawy wprowadził kilkanaście oznak dla członków, współpracowników i osób pełniących różne funkcje w Komitecie w mieście. Prawie wszystkie zawierały złotą syrenę – godło miasta, umieszczone na wstążkach lub kokardach. Barwy wstążek i kokard były różne: czerwone, zielone, białoczerwone o różnych wzorach.¹ Tylko kokarda współpracowników Komitetu Obywatelskiego była żółto-czerwona. Ta różnorodność barw świadczy o tym, że nie funkcjonowało w tym czasie pojęcie barw Warszawy.

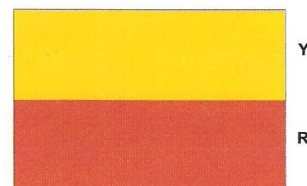
Flaga Warszawy pojawiła się w latach trzydziestych, za prezydentury Stefana Starzyńskiego. Nie ustanowiono jej żadnym aktem oficjalnym. Nie znane, a właściwie nie zbadane dotąd są okoliczności jej wprowadzenia i pierwszego użycia. Co prawda interesujący opis pochodzenia

żółto-czerwonej flagi daje Tadeusz Przyppkowski², przypisując pomysły tych barw sobie a ich pochodzenie wywodząc z herbu Radwan. Relację tę³ należy jednak traktować z przymrużeniem oka⁴. Barwy flagi: żółta i czerwona wywodzą się niewątpliwie z barw herbu.

Herb Warszawy, zatwierdzony przez Radę Miejską w 1937 r, wprowadzony został oficjalnie 31 stycznia 1938 r.⁵ i opisany następująco: „W polu czerwonym syrena, zwrócona w prawo, z mieczem wzniesionym w ręce prawej, z tarczą okrągłą w ręce lewej. Barwy ciała i rybiego ogona syreny – naturalne, włosy – złote, miecz i tarcza złote. Nad tarczą korona królewska złota.” Stefan K. Kuczyński podaje, że barwa żółta flagi wprowadzonej w latach

trzydziestych nawiązuje do barw korony, miecza i tarczy syreny.⁶ Można jednak sądzić, że to nie tyle nawiązanie do szczegółów oficjalnego wzoru z 1938 roku lecz raczej do wzorów nieoficjalnych, uproszczonych, w których cała syrena jest żółta (złota), spowodowało przyjęcie koloru górnego pasa flagi.

Faktem jest, że żółto-czerwona flaga weszła do użycia w latach trzydziestych. Powiewała m.in. przed Muzeum Narodowym podczas słynnych wystaw: „Warszawa przyszłości” i „Warszawa wczoraj, dziś, jutro”.⁷

Flaga m. st. Warszawy

Po II Wojnie Światowej flaga Warszawy używana była, tak jak flagi miejskie w całej Polsce, bardzo rzadko. Sporadycznie można ją było zauważyć na różnych uroczystościach, wystawach. Nie podjęto też starań o jej oficjalne ustanowienie, chociaż w 1967 r. przyjęto nowy wzór herbu.

Po raz pierwszy barwy Warszawy zostały oficjalnie potwierdzone w 1990 roku. Przywracając przedwojenny wzór herbu, Rada m. st. Warszawy określiła też barwy i flagę miasta.⁸ Barwy i flaga zostały następnie wprowadzone do statutu Warszawy, która w pierwszej kadencji samorządowej zwała była „związkiem dzielnic-gmin

¹ *Kalendarzyk polityczno-historyczny na rok 1916*. Warszawa 1915 rok (?).

² Tadeusz Przyppkowski (1905-1977), historyk nauki i sztuki, bibliofil i grafik, miłośnik heraldyki, znawca i budowniczy zegarów słonecznych; pod jego kierunkiem wydano m.in. 1935-39 cykl „Piękno Warszawy”, w latach trzydziestych był m.in. referentem artystycznym w Zarządzie Miejskim Warszawy.

³ T. Przyppkowski, *Prezydent Stefan Starzyński w oczach swego sekretarza* „Wojskowy Przegląd Historyczny”, R.XIV, 1969, nr 2.; „Zachęciłem Starzyńskiego do uprządkowania sprawy herbu i flagi miasta. (...) Co do flag – to była jakaś smętna tradycja, z czasów carskich, barw granatowo-czerwonych, stosowanych jednak tylko w liberii, ale nie na flagach. Są to zresztą barwy, też mało używane, Paryża. Flumaczyłem Starzyńskiemu, że takie bardzo nieheraldyczne (barwa na barwie, podczas gdy heraldycznie musi być barwa i metal: srebrno-biały lub złoty-żółty, co prawda barwa czerwona zastępuje metal, ale są to mało znane przypadki) zestawienie może ująć Paryżowi, ale w Polsce będzie traktowane jako barbarizm. A ponieważ cały południowy obszar Warszawy był w głębokim średniowieczu we władaniu Radwanitów (dopiero w XIII w. Konrad Mazowiecki część ich pod Kraków przerzucił) – Okęckich, Służewskich, Rakowskich, a dalej Nadarzyńskich, Magnuszewskich i wreszcie Przyppkowskich z Przypek i Przyppkowskiej Woli, namówiłem Starzyńskiego na nasze barwy żółto-żółto-czerwone dla flag miejskich. (...) Snobizm mój doznał jednego z największych urażeń.”

⁴ Stefan K. Kuczyński, *Herb Warszawy*, PIW, Warszawa 1977

⁵ *Monitor Polski* nr 33 z 1938 roku, poz. 31.

⁶ Stefan K. Kuczyński, *Syrena warszawska*. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1991.

⁷ Jan Miller, *Flaga miejska Warszawy*. [w:] *Stolica*. Nr 47 (1041), Rok XXII, Warszawa, 19 listopada 1967 r.

⁸ Uchwała Rady Miasta Stołecznego Warszawy nr 18 z dnia 15 sierpnia 1990 r. w sprawie przywrócenia tradycji przedwojennej w zakresie herbu, barw miejskich, pieczęci (...)

Warszawy⁹. W związku z późniejszymi zmianami ustroju stolicy dwukrotnie statut miasta stołecznego Warszawy publikowany był w Monitorze Polskim¹⁰. Za każdym razem ilustracją barw miasta była fotografia wstążki w barwach żółto-czerwonych, którą trudno utożsamiać z flagą, choćby ze względu na proporcje wzoru (ok. 1:6,5). Opis barw uległ zmianie: w pierwszym statucie (1995 r.) zapisano: „Barwami miasta stołecznego Warszawy są żółć i czerwień na fładze, ułożone w dwa pasy równej szerokości, górny żółty, dolny czerwony.” Drugi statut wprowadził zmianę zapisem: „wyrazy „żółć i czerwień” zastępuje się wyrazami „kolor „żółty i czerwony”.” Tak więc ostatecznie ustalono barwy stolicy jako żółtą i czerwoną.

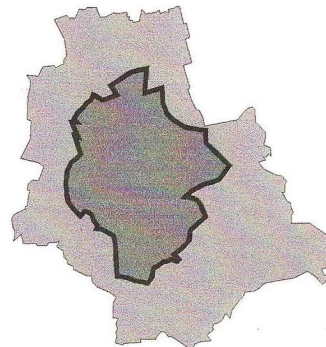
Taka flaga powiewa stale na Pałacu Ministra Skarbu na Pl. Bankowym. Pałac ten, zwany też Pałacem Wiśniowieckich lub Ogińskich jest siedzibą prezydenta Warszawy lecz także wojewody: wcześniej warszawskiego, obecnie mazowieckiego. Niekiedy budynek ten zwany jest ratuszem, choć naprawdę jest biurowcem mieszczącym wiele instytucji – zarówno miejskich jak i wojewódzkich. Flaga Warszawy od kilku lat coraz częściej pojawia się w krajobrazie miasta. Towa-

rzyszy uroczystościom lokalnym (święto Warszawy), imprezom okolicznościowym (np. otwarcie Mostu Świętokrzyskiego) itp.

Granice i podział administracyjny Warszawy.

W latach trzydziestych, gdy pojawiła się żółto-czerwona flaga Warszawy, powierzchnia stolicy liczyła 141 km². Granice stolicy obejmowały tereny przyłączone w 1916 r., a miasto było jedną gminą, a ponadto miastem na prawach województwa. W 1951 roku do Warszawy przyłączono rozległe okoliczne tereny (w tym m.in. mające wcześniej prawa miejskie Falenice i Włochy). W 1957 roku przyłączono miasto Rembertów. W 1960 roku wprowadzono nowy podział administracyjny, w ramach którego miasto o znacznie już powiększonej w porównaniu z okresem przedwojennym powierzchni (446 km²) podzielono na 7 dzielnic: Śródmieście, Mokotów, Ochotę, Pragę Południe, Pragę Północ, Wolę i Żoliborz. W 1975 roku w ramach reformy podziału administracyjnego kraju zlikwidowano odrębność wojewódzką Warszawy i utworzono województwo stołeczne warszawskie (WSW), obejmujące oprócz stolicy także kilkadziesiąt okolicznych miast i gmin wiejskich. W 1977 do Warszawy przyłączono m.in. miasto Ursus, który stał się częścią dzielnicy Ochota. W 1990 roku odrodził się samorząd terytorialny. Warszawa stała się w ramach WSW związkiem tzw. dzielnic-gmin, których granice pokrywały się z granicami 7 dzielnic utworzonych w 1960 r. Ósmą dzielnicą-gminą stał się Ursus. W 1994 roku wprowadzono nowy podział administracyjny. Warszawa stała się związkiem 11 gmin („gminy warszawskie”). Największą jest gmina Warszawa-Centrum, w granicach odpowiadających w przybliżeniu granicom stolicy z 1939 roku i licząca blisko milion mieszkańców. Jest ona podzielona na 7 dzielnic (Śródmieście, Mokotów,

Ochota, Praga Południe, Praga Północ, Wola, Żoliborz). Pozostałe gminy, to: Bemowo, Białołęka, Bielany, Rembertów, Targówek, Ursus, Ursynów, Wawer, Wilanów i Włochy, przy czym oficjalnie nazwy gmin warszawskich są dwuczłonowe: nazwę – własną poprzedza „Warszawa” (np. Warszawa-Bemowo). Na rysunkach pokazano granice i podział Warszawy w wybranych okresach na tle obecnego zasięgu przestrzennego stolicy.

Warszawa w 1938 r. na tle miasta w granicach obecnych

Warszawa w 1961 r. z podziałem na dzielnice

⁹ Zarządzenie nr 1 Prezesa Rady Ministrów z dnia 14 lutego 1991 r. w sprawie nadania statutu tymczasowego Związku Gmin Warszawa. W rozdziale XIII „Herb i barwy Warszawy” w § 53 zapisano: „Barwami Warszawy są żółć (żółto) i czerwień na fładze ułożone w dwa pasy poziome, równej szerokości, górny żółty, dolny czerwony.”

¹⁰ Monitor Polski Nr 20 z dnia 28 kwietnia 1995 r., poz. 251: Uchwała Rady Miasta Stołecznego Warszawy nr XVII/93/95 z dnia 27 marca 1995 r. w sprawie przyjęcia statutu miasta stołecznego Warszawy, Monitor Polski Nr 56 z dnia 18 września 1996 r., poz. 516: Uchwała Rady Miasta Stołecznego Warszawy nr XXXV/308/96 z dnia 29 lipca 1996 r. zmieniająca uchwałę w sprawie przyjęcia statutu miasta stołecznego Warszawy.

Podział na gminy – dzielnice w latach 1990 – 1994

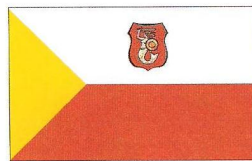

Podział na gminy warszawskie obowiązujący od 1994 roku

Flagi dzielnic z lat sześćdziesiątych

Flagi dzielnic Warszawy wprowadzono około 1961 roku w związku z imprezami sportowymi – tzw. spartakiadami młodzieży. Nie jest znany żaden dokument ustanawiający te flagi. Ich wizerunki pochodzą z archiwum Jana Millera. Fakt używania tych flag – także poza imprezami sportowymi – potwierdza autor niniejszego artykułu.

Nie jest znana także oficjalna symbolika flag, choć w niektórych przypadkach można się jej domyślać.

Śródmieście

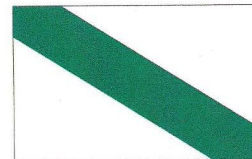
W
Y
R

Mokotów

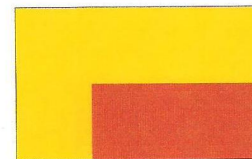
W
Y/R

B+

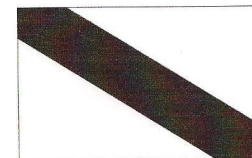
Ochota

W/V/W

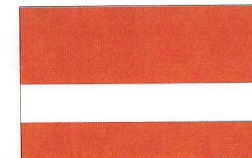
Praga Południe

Y
R

Praga Północ

W/N/W

Wola

R
W
R

Żoliborz

V/W
V
W

Flagi gmin warszawskich

Przedstawione wyżej flagi dzielnic Warszawy – choć interesujące – były jedynie epizodem w historii symboli stolicy.

Podział Warszawy w 1994 r. na autonomiczne, samorządne gminy zaowocował całkiem nowymi znakami: herbami i flagami.

Warszawa-Bemowo

Rada gminy podjęła w styczniu 1996 r. uchwałę w sprawie herbu.¹¹ W uchwale tej znalazł się zapis, iż „Herb Gminy umieszcza się: 1. Na flagach i przy oficjalnych nazwach Gminy, (...)”. Nie wiadomo, o co chodziło autorom tego zapisu. Na jakich flagach ma się umieszczać herb gminy? Nikt w Urzędzie Gminy nie potrafił wyjaśnić sensu tego zapisu. W latach następnych podjęto w gminie przygotowania do wprowadzenia flagi, lecz prace przerwano. Obecnie przed ratuszem Bemowa powiewają dwie flagi: państwowa i stołeczna.

Warszawa-Białoleka

Herb i flagę gminy wprowadzono w kwietniu 1995 r.¹² W nawiązaniu do barw herbu w uchwale zawarto zapis mówiący, że „barwami Gminy Warszawa-Białoleka są kolory: zielony, złoty, czerwony, na fładze ułożone w trzy poziome, równej szerokości pasy: górny – zielony, środkowy – złoty, dolny – czerwony. Zapis o podobnym

¹¹ Uchwała Nr I / 3/ 96 Rady Gminy Warszawa-Bemowo z dnia 11 stycznia 1996 r. w sprawie herbu Gminy Warszawa-Bemowo

¹² Uchwała Nr XII/150/95 Rady Gminy Warszawa-Białoleka z dnia 28 kwietnia 1995 r. w sprawie: nadania herbu Gminie Warszawa-Białoleka.

brzmieniu znalazł się także w statucie gminy. W żadnym dokumencie nie przedstawiono wzoru graficznego flagi. W praktyce „kolor złoty” zastąpiono barwą żółtą i tym samym flaga Białoleki upodobniła się do flagi Etiopii. Flaga powiewa stale na ratuszu gminy. Przy okazji ważniejszych wydarzeń na maszty przed ratuszem wciągane są trzy flagi: państwowa, warszawska i gminna. W czasie ostatniej wizyty Papieża główne ulice Białoleki udekorowane były flagami Watykanu i gminy.

Flaga gmina Warszawa-Białoleka

Warszawa-Bielany

W grudniu 1995 r. Rada Gminy podjęła uchwałę w sprawie herbu i flagi.¹³ Ustanowiono oryginalny, dwupolowy herb, a w § 2 uchwały zapisano: „1. Gmina Warszawa-Bielany będzie używała flagi miasta stołecznego Warszawy, utworzonej z dwóch równoległych poziomych pasów o jednakowej szerokości w kolorze żółto-czerwonym, z których pas górny jest żółty, dolny zaś czerwony. 2. Wzór flagi oraz jej proporcje określa załącznik nr 3 stanowiący integralną część niniejszej Uchwały.” W załączniku (w oryginalnie barwnym) przedstawiono żółto-czerwoną flagę o wymiarach (na rysunku) 53 x 103 mm, co daje proporcje płata 1 : 1,94 ! Żółto-czerwona flaga powiewa stale przed siedzibą urzędu gminy. Wydaje się jednak, że jej proporcje są zbliżone raczej do „2:3” niż do określonych w uchwale.

¹³ Uchwała Nr 176/XX/95 Rady Gminy Warszawa-Bielany z dnia 16 grudnia 1995 r. w sprawie: herbu i flagi Gminy Warszawa-Bielany

W lutym 1996 r. uchwalono Statut Gminy Warszawa-Bielany.¹⁴ Nie znalazł się w nim zapis o fladze, a jedynie o herbie i pieczęciach. Jaki jest więc status flagi gminy – nie wiadomo. Uchwały o herbie i fladze bowiem nie zmieniono ani nie unieważniono.

Warszawa-Centrum

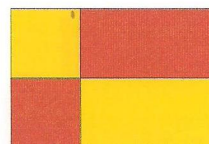
W statucie przyjętym w czerwcu 1995 r.¹⁵ nie ma żadnego zapisu dotyczącego flagi. O symbolach gminy mówi jedynie § 4, w którym zapisano, że „Herbem Gminy jest herb m. st. Warszawy o wzorze określonym w Statucie m. st. Warszawy”. Wcześniej¹⁶, w kwietniu 1995 r. Rada Gminy nadała statuty dzielnicom gminy. Nie ma w nich żadnych zapisów dotyczących flag, herbów czy innych symboli. Pomimo to dzielnica Mokotów używa herbu wprowadzonego jeszcze w pierwszej kadencji samorządowej dla gminy-dzielnicy Warszawa-Mokotów. Jest to herb Janina z królewską koroną „przepasany” barwami Warszawy.

Warszawa-Rembertów

Herb i flagę ustanowiono w lutym 1996 r.¹⁷ W uchwale Rady nie użyto słowa „flaga” lecz „barwy”, nie opisując zresztą tego znaku, a odsyłając jedynie do wzoru w załączniku: „Barwami Gminy są barwy określone w załączniku nr 2 do niniejszej uchwały”. Tymczasem na rysunku przedstawiono flagę, o interesującej zresztą

kompozycji i kolorystyce. W komentarzu do uchwały przedstawiono symbolikę herbu (z którego barw wywodzi się flaga) następująco: „Barwy złota (żółta) i czerwona oraz układ kompozycyjny nawiązują do herbu Warszawy. Kolor żółty symbolizuje piaski mazowieckie a czerwony – krew przelaną na terenie Rembertowa.”

W statucie gminy¹⁸ zapis zmieniono, określając, że: „Barwami Gminy Warszawa-Rembertów są barwy złota (żółta) i czerwona w układzie kompozycyjnym nawiązującym do barw Warszawy.” Wprowadzono ponadto zapisy ograniczające używanie barw (i herbu) przez „podmioty inne niż Gmina”, a także postanowiono, że „Gmina może posługiwać się również (...) barwami m. st. Warszawy, o wzorze określonym w statucie m. st. Warszawy.” Różne są też wzory graficzne flagi w obu dokumentach. W „Uchwale...” zbliżony do 2:3 (1:1,5), a pola w części czołowej płata kształt zbliżony do kwadratu. W Statucie natomiast proporcje płata wynoszą 22:41 (1:1,86), a pola w części czołowej są podłużnymi prostokątami.

Y/R

R/Y

Flaga gminy Warszawa-Rembertów – wzór według uchwały w sprawie herbu i flagi gminy

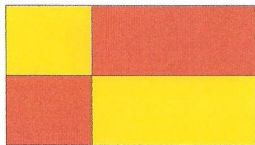
¹⁴ Uchwała Rady Gminy Warszawa-Bielany Nr 208/IV/96 z dnia 24 lutego 1996 r. w sprawie uchwalenia Statutu Gminy Warszawa-Bielany (Dz. Urz. Woj. Warszawskiego Nr 12 z dnia 29 kwietnia 1996 r., poz. 88).

¹⁵ Uchwała Nr 138/XVIII/95 Rady Gminy Warszawa-Centrum z dnia 8 czerwca 1995 r. w sprawie Statutu Gminy Warszawa-Centrum

¹⁶ Uchwała Nr 101/XV/95 Rady Gminy Warszawa-Centrum z dnia 6 kwietnia 1995 r. w sprawie nadania statutów dzielnicom w Gminie Warszawa-Centrum.

¹⁷ Uchwała Nr XVI/229/96 Rady Gminy Warszawa-Rembertów z dnia 7 lutego 1996 r. w sprawie: ustalenia herbu i barw Gminy.

¹⁸ Uchwała Rady Gminy Warszawa-Rembertów Nr 302/XXIII/96 z dnia 11 grudnia 1996 r. w sprawie zmiany uchwały Nr 284/XXII/96 Rady Gminy Warszawa-Rembertów z dnia 30 września 1996 r. w sprawie zmiany uchwały Nr 181/XIII/95 Rady Gminy Warszawa-Rembertów z dnia 24 listopada 1996 r. Statut Gminy Warszawa-Rembertów (tekst jednolity). Dz. Urz. Woj. Warszawskiego Nr 4 z dnia 21 stycznia 1977 r., poz. 10.

Y/R

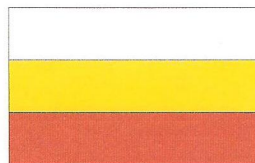
R/Y

Flaga gminy Warszawa-Rembertów – wzór według statutu gminy

Flaga Rembertowa powiewa stale na gminnym ratuszu. Ulice gminy są z okazji lokalnych uroczystości dekorowane flagami gminy i stolicy.

Warszawa-Targówek

Flaga została przyjęta w 7 miesięcy po ustanowieniu herbu odrębną uchwałą.¹⁹ Ustalono w niej, „że flagą Gminy Warszawa-Targówek jest prostokątny płat tkaniny w kolorach: białym, żółtym i czerwonym ułożonych w trzech poziomych równoległych pasach tej samej szerokości, z których górny jest koloru białego, środkowy koloru żółtego a dolny koloru czerwonego.” Do uchwały nie załączono wzoru graficznego, nie określono też proporcji flagi. Barwy zdecydowanie nawiązują do barw herbu, którego tarcza dzieli się na trzy pola: srebrne, złote i czerwone, choć w prasowym komentarzu do uchwały rady podano inne uzasadnienie²⁰

W

Y

R

Flaga gminy Warszawa-Targówek

Flaga Targówka powiewa stale na ratuszu gminy. Niestety, nie-

¹⁹ Uchwała Nr XXXVI/465/97 Rady Gminy Warszawa Targówek z dnia 13 listopada 1997 r. w sprawie: flagi Gminy Warszawa-Targówek.

²⁰ *Debiut flagi.* [w:] *Gazeta Wyborcza*, 14 listopada 1997 r. „Biały i czerwony, to barwy flagi narodowej, zaś żółty i czerwony to barwy Warszawy – stąd takie zestawienie kolorów – dowiedzieliśmy się w urzędzie gminy.”

dawno na maszcie przed ratuszem pojawiło się „coś” co świadczy o zupełnym niezrozumieniu roli poszczególnych symboli przez władze gminy. To „coś”, to banner, gdzie na żółtym płacie (dlaczego na żółtym?) znajduje się herb gminy (w którym srebro zastąpiono kolorem szarym) z napisem „GMINA WARSZAWA TARGÓWEK”.

Banner przed ratuszem gminy Warszawa-Targówek

Warszawa-Ursus

W grudniu 1996 r. Rada Gminy podjęła uchwałę w sprawie herbu i flagi.²¹ W § 2 uchwały zapisano, że:

„1. Barwami Gminy Warszawa-Ursus jest zieleń na fładze z pasem równoległym żółto-czerwonym o szerokości 1/3 płachty.

2. Flagą Burmistrza jest flaga herbowa – zielona z krocącym niedźwiedziem z okszą”.

Do uchwały nie załączono wzorów graficznych. Jednak uchwała nie weszła w życie. Wojewoda Warszawski rozstrzygnięciem

²¹ Uchwała Nr 76/XXXIII/96 Rady Gminy Warszawa-Ursus z dnia 20 grudnia 1996 r. w sprawie herbu i flagi Gminy Warszawa-Ursus.

nadzorczym²² orzekł, że zapisy uchwały są sprzeczne z ustawą „z dnia 31 stycznia 1980 r. o godle, barwach i hymnie Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej”, gdyż ustawa ta „nie daje uprawnień radom gmin do ustanawiania flag jako znaków gmin”.

Było to rozstrzygnięcie, które pojawiało się w owym czasie w kilku województwach. W województwie króśnieńskim sprawa trafiła nawet do NSA, który podtrzymał stanowisko wojewody.

Ale bałagan prawny spowodował, że gmina „tylnymi drzwiami” wprowadziła flagę i to już w niepełna trzy miesiące od negatywnego „rozstrzygnięcia nadzorczego”. W uchwalonych w kwietniu 1997 r. zmianach statutu gminy nie użyto słowa „flaga” lecz „barwy”.²³ „Barwami

Gminy Warszawa-Ursus są kolory: zielony, żółty, czerwony, zielony, ułożone w trzy, równej szerokości pasy poziome: a) górny-zielony, b) środkowy-żółty, czerwony, c) dolny – zielony. Wzór barw określa załącznik Nr 3 do Statutu”.

Niestety, zrezygnowano z ciekawej flagi burmistrza.

Flaga gminy powiewa stale na siedzibie władz Ursusa.

V

Y

R

V

Flaga gminy Warszawa-Ursus

²² Rozstrzygnięcie nadzorcze Wojewody Warszawskiego z dnia 31 stycznia 1997 r. Pismo P-0914/2a/76/97.

²³ Uchwała Nr 21 / XXXVII / 97 Rady Gminy Warszawa – Ursus z dnia 29 kwietnia 1997 r. w sprawie zmiany statutu Gminy Warszawa – Ursus oraz przyjęcia i ogłoszenia jednolitego tekstu Statutu. Dz. Urz. Woj. Warszawskiego Nr 6, poz. 22.

Proponowana flaga burmistrza gminy Warszawa-Ursus

Br/V

Warszawa-Ursynów

Flagę ustanowiono, przyjmując statut gminy w lutym 1995 r.²⁴ Zapisano, że „Barwami Ursynowa są kolory granatowy-żółty (złoty)-czerwony połączone w tej kolejności. Flagę Gminy określa załącznik nr 3.” W załączniku przedstawiono prostokąt o wymiarach 200 x 198 mm (wysokość x szerokość). Barwy nie nawiązują do ustanowionego równocześnie herbu. O ile pasy żółty i czerwony można jednoznacznie wiązać z barwami Warszawy, to symboliki barwy „granatowej” nie udało się autorowi do dziś rozszyfrować.

Flaga gminy jest używana podczas różnych uroczystości i imprez lokalnych. Stale, obok flagi państwowej i flagi Warszawy, powiewa przed urzędem gminy, choć w dziwnej formie banneru.

Flaga gminy Warszawa-Ursynów

B+

Y
R

Warszawa-Wawer

Uchwałę w sprawie herbu i flagi podjęto w grudniu 1999 r.²⁵ Zapis w uchwale brzmi następująco:

„1. Barwami Gminy Warszawa-Wawer są kolory złoty i czerwony

²⁴ Uchwała Nr 69 Rady Gminy Warszawa-Ursynów z dnia 14 lutego 1995 r. w sprawie uchwalenia Statutu Gminy Warszawa-Ursynów.

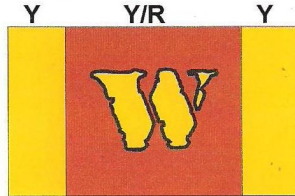
²⁵ Uchwała nr 185/XX/99 Rady Gminy Warszawa-Wawer z dnia 28 grudnia 1999 r. w sprawie: herbu i flagi Gminy Warszawa-Wawer.

ułożone na fladze w trzy pionowe pasy: złoty, czerwony i złoty. Na pasie czerwonym znajduje się złota litera W.

2. Pierwszy i trzeci pas złoty stanowią po 1/5 całości, a pas czerwony 3/5 całości. Proporcje flagi określa się na 5 : 8 (gdzie 5 stanowi szerokość a 8 długość).

3. Wzór flagi stanowi załącznik nr 2 do uchwały.”

Szczególnego wyjaśnienia wymaga forma graficzna litery „W”. Otóż – tak jak w herbie – nie jest to tylko inicjał nazwy gminy, lecz przede wszystkim nawiązanie historyczne. Syntetyczne wyjaśnienie tej symboliki zawarto w tekście uchwały.²⁶

Flaga gminy Warszawa-Wawer

Flaga powiewa stale na budynku urzędu gminy.

Warszawa-Wilanów

W statucie gminy nie ma żadnego zapisu dotyczącego flagi. Gmina ma własny herb.

Warszawa-Włochy

W statucie gminy²⁷ znalazł się zapis następującej treści: „Gmina

²⁶ W w. wym. uchwale zapisano: „Czerwony mur (cegłany) (element herbu – przyp. autora) z liter W (w złotym kolorze) nawiązuje do zbrodni wawerskiej dokonanej przez władze niemieckie 27 grudnia 1939 r. na 107 niewinnych mieszkańców, przede wszystkim Wawra i Anina oraz ryśowanej na murach Warszawy litery W (od Wawra) lub napisów „Wawer pomścimy”. Zbrodnia ta przyczyniła się do aktywizacji działalności konspiracyjnej w Warszawie i całej Polsce, a także powstania słynnej organizacji podziemnej pn. „Wawer”.

²⁷ Uchwała Nr 256/XXVII/96 Rady Gminy Warszawa – Włochy z dnia 16 lutego 1996 r. w sprawie: uchwalenia Statutu Gminy Warszawa – Włochy. Dz. Urz. Woj. Warszawskiego Nr 11, poz. 83.

używa herbu i barw miasta stołecznego Warszawy, określonych Statutem m. st. Warszawy, z oznaczeniem nazwy „Warszawa-Włochy”. Jak to „oznaczenie nazwy” miałyby wyglądać na fladze Warszawy – nie wiadomo. Przed ratuszem gminy powiewają dwie flagi: biało-czerwona i żółto-czerwona.

W gminie prowadzone są prace nad ustanowieniem własnych symboli. Na razie wymyślono potworka herbopodobnego, o którym przewodniczący rady gminy mówi tak: „przez ten znak chcemy zjednoczyć mieszkańców pod wspólnym sztandarem”²⁸. To jak na razie jedyny akcent weksylogiczny w symbolice gminy.

Niby-herb, zwany znakiem lub logo gminy Warszawa-Włochy.

Jak widać, kuriozalny ustrój stolicy znajduje swe pełne odzwierciedlenie w symbolice poszczególnych części miasta, zwanych gminami warszawskimi. Choć niektóre flagi są ciekawe, to – niestety – rzuca się w oczy przede wszystkim niewiedza i niekompetencja twórców nowych symboli.

Jacek Skorupski

²⁸ Łańcuch dla burmistrza. [w:] Gazeta Wyborcza. Gazeta Stołeczna – Ochota, Włochy i Ursus. 1-2 kwietnia 2000 r.

